

2. Een slimme streek is op haar toekomst voorbereid

Nut en noodzaak voor structuurversterking Duin- en Bollenstreek

Deze visual is een samenvatting van de hoofdlijnen van bovengenoemd rapport uitgebracht door Blaauwberg in opdracht van de Economic Board Duin- en Bollenstreek.

Het verhaal is velen bekend: een beperkt aantal steden staat er economisch en demografisch goed voor. Andere steden en niet-steden raken op achterstand. In 2011 verscheen er een bekend boek over, met de veelzeggende titel: de Triumph of the City. Er zijn echter regio's die zich weten te handhaven tussen de stedelijke kenniseconomieën. Slimme streken die talent, investeringen en innovatie weten te behouden. Streken die meer bieden dan enkel een prettig woonklimaat. De Duin- en Bollenstreek kan de ambitie ventileren om een 'slimme streek' te worden. Maar...waarom moeten we dat willen? In het rapport bieden we antwoord op deze vraag.

Context: groeiende kloof (niet-)stad

Twee megatrends werken de tweedeling tussen stad en niet-stad in de hand.

1. Clustervorming

'Kennis' is de centrale productiefactor geworden. En dat valt samen met het hebben van veel hoogopgeleiden en een hoge dichtheid. Een aantal steden trekken al het jonge en ondernemende talent aan. Feitelijk is er sprake van een 'braindrain'. Van niet-stad naar dit soort steden. Deze steden hebben op orde:

- 1 Kennisinstellingen
- 2 Aantrekken en binden jonge mensen
- 3 Bedrijven en werk op niveau
- 4 Materiële infrastructuur (voorzieningen, toegang tot woningmarkt, bereikbaarheid, ict)
- 5 Immateriële infrastructuur (start-up klimaat, prikkels, tolerantie)

2. Generatiewisseling

Er komen nieuwe groepen bewoners met andere woon- en werkvoorkeuren. De babyboomgeneratie (geboren tussen '46 en '64) gaat op termijn plaats maken voor nieuwe generaties. De vraag naar een nieuwbouwhuis in een groene wijk blijft bestaan. Maar het is niet meer dé vraag, omdat de generaties meer divers zijn:

- 1 Internationaler
- 2 Ondernemender (minder vanzelfsprekend in loondienst)
- 3 Meer gewend aan woningen in hoge dichtheid (minder huis met tuin)
- 4 Gewend aan combineren van wonen en werken

Effect verhouding stad / niet-stad

Beide megatrends bevoorrecht de positie van de kennissteden. Daar vindt de generatiewisseling al plaats, en daar trekt de bedrijvigheid naartoe. Het zijn jonge, dynamische (maar cultureel eenzijdige) 'eilanden' in een vergrijzend land. De steden maken zich los van hun omgeving. Ze interacteren meer met elkaar dan met hun directe omgeving. Er wordt al gesproken over 'de nieuwe Hanze'. Steden die meer met elkaar hebben en doen dan met hun directe buurgemeenten. De locomotieven van de kenniseconomie hebben het te druk met zichzelf en elkaar. Regio's als de Duin- en Bollenstreek zijn op zichzelf aangewezen om de 'braindrain' te keren.

Regionale veerkracht

De coronacrisis heeft nieuw licht geworpen op een al langer bestaand begrip in de gebiedsstudies: veerkracht (Engels: resilience): is de regio klaar om tegenslag op te vangen en kansen te benutten? De staat van samenleving en economie is daarbij niet zomaar gevat in een statisch getal over het regionaal inkomen. We leven immers in een beweeglijke wereld met voortdurend nieuwe wendingen. We nemen zes indicatoren om de regionale veerkracht in kaart te brengen.

 Aantal hoog opgeleiden Hbo en wo-geschoolden, cruciaal in een kenniseconomie	 33% van de beroepsbevolking 38% van de beroepsbevolking
 Aantal laag opgeleiden Personen zonder startkwalificatie (< mbo 2 niveau)	 22,6% van de beroepsbevolking 20,5% van de beroepsbevolking
 Werkgelegenheid Aantal banen (>12 uur) t.o.v. aantal werkenden	 73 banen per 100 leden beroepsbevolking 96 banen per 100 leden beroepsbevolking
 Vergrijzing Percentage 65+ (veel ouderen betekent weinig jongeren)	 20,1% ouderen in de populatie 19,5% ouderen in de populatie
 Ondernemerschap Signaal voor zelfredzaamheid, aanpassingsvermogen en innovatie	 15,7% zelfstandigen in de beroepsbevolking 16,% zelfstandigen in de beroepsbevolking
 Verhuismobiliteit Fysiek verhuizen & sociale mobiliteit; positieverbetering	 47,2 verhuizingen per 100 inwoners 58,6 verhuizingen per 100 inwoners

Veerkrachtindex

We vergelijken de scores van de Duin- en Bollenstreek met de 40 andere economische regio's. We indexerende getallen om alle scores vergelijkbaar te maken. We beperken ons tot de totaalscores van het bovenste deel en de positionering van de Duin- en Bollenstreek. In het rapport zijn de volledige scores terug te vinden inclusief toelichting en verantwoording.

1. Groot-Amsterdam 935 pnt
2. Leidse regio 834 pnt
3. Utrecht e.o. 807 pnt
4. Haarlem e.o. 789 pnt
5. Den Haag e.o. 772 pnt

29. Midden-Limburg 625 pnt
30. IJmond 623 pnt
- 31. Duin- en Bollenstreek 615 pnt**
32. Zuidwest-Friesland 614 pnt
33. Oost-Groningen 612 pnt

Effect veerkracht

De 31e plaats van de streek is om verschillende redenen problematisch. Bij alle zes de parameters is de **afstand tot de top van de lijst groot**. De Duin- en Bollenstreek is **op de Zaanstreek na de laagst** geplaatste regio. De bonus van de **gunstige ligging wordt niet verzilverd**. Het goede woonklimaat van de streek wordt geprezen. Maar die bonus hebben Noord-Drenthe (nr.11) en Zuidwest Drenthe (nr. 20) ook. Na de 31e plaats komen er vooral regio's die in de nationale politieke opinie als **zorgenkind** gelden.

Een relativerende opmerking is dat de streek niet stilstaat. Het opleidingsniveau, bijvoorbeeld, stijgt in Nederland over de hele linie. De zorg zit niet bij de 'objectieve' staat van de streek. Nederland als geheel staat er goed voor en dat geldt ook voor de Duin- en Bollenstreek. De zorg gaat over de relatieve positie.

Ander perspectief: arbeidspendel

52% van de werkende populatie heeft een baan buiten de regio. De werkgelegenheid is sinds 2016 - start economische agenda – wel gegroeid, maar het percentage dagelijkse streekverlaters is nagenoeg gelijk gebleven. Waarom is dit problematisch?

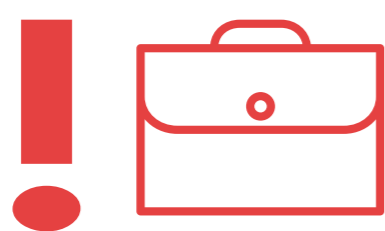
De streek heeft veel last van de congestie die vooral afkomstig is van uitgaande pendel. Niet de lusten, wel de lasten.

Hoger geschoolden zullen een belangrijk deel van de uitgaande pendel bepalen. Het gaat hen om meer dan werk: de culturele oriëntatie gaat richting de werkstad. Je gaat naar het theater, bezoekt winkels en verricht vrijwilligerswerk bij of rondom je werk. Een streek met een groot pendeloverschot exporteert niet alleen arbeid, maar ook 'burgerschap'.

Hoogopgeleiden zijn dynamisch in hun werkomgeving en juist conserverend in hun woonomgeving.

De werkgelegenheid in de streek houdt geen gelijke trend met de landelijke groei. Bij gemiddelde groei zou de streek sinds 2016 ruim 1.700 meer banen hebben geteld.

Hoe verder?!

Er zijn meer en eerder analyses gemaakt over de kleine economie van de Duin- en Bollenstreek. De politieke acceptatie van dat gegeven is er wel, maar er wordt in het politieke discours vaak het prettige woonklimaat naast gezet. Dat klimaat zou een soort levensverzekering kunnen zijn.

We dragen twee redenen aan om de staat van de streek toch zorgelijk te vinden: ten eerste de toekomst van het gebied als 'inclusieve streek' met kansen voor iedereen, ten tweede de intrinsieke beperking van het begrip woonklimaat.

Inclusieve insteek: De streek moet voor de 'kwetsbare populatie' een prikkelende context hebben om aan het werk te gaan. Een levendig woon- en werkmilieu is de beste prikkel voor sociale mobiliteit.

Intrinsieke beperking woonklimaat: Voor de huidige, gemiddeld wat oudere inwoners van de streek is de woonkwaliteit onomstreden. Maar voor nieuwere generaties met behoefte aan werk en wonen dicht bij elkaar gaat dat wellicht anders worden.

Targets 2030

Halveren verschil aantal hoogopgeleiden met Nederlands gemiddelde

Aantal laagopgeleiden naar landelijk gemiddelde

Stijging van arbeidsplaatsenquote van 73 naar 85: dat betekent 13.000 extra werkplekken (door functiemenging, bedrijfsverzamelgebouwen, etc.)

Een vergrijzing in 2032 om en nabij het landelijk gemiddelde

Aantal zelfstandigen in 2032 om en nabij het landelijke gemiddelde

Actualiteit: omgevingsvisies

De timing voor deze analyse van veerkracht is gunstig. Alle gemeenten in de streek zijn zich aan het voorbereiden op de komst van de Omgevingswet. Het komende jaar wordt een belangrijk deel van de inhoud vastgelegd, met lijnen die doorlopen tot 2040 of 2050.

Problemisering: De nieuwe Omgevingsvisies die nu loskomen lijken de tweedeling tussen de dynamische stad en de statische niet-stad te bevestigen.

Kritische vragen over 'dorpsheid'

1. Hoe dorps is de streek werkelijk in fysieke zin?

De modernistische buitenwijken zijn overheersend, inclusief – stedelijke – gestapelde bouw

2. Gaat het klassieke dorp niet veel meer over levendigheid dan rust?

De dorpsheid uit de omgevingsvisies bestaat uit groen en rust. Een klassiek dorp is juist heel levendig: grote variatie aan bouwstijlen, goede mix van functies, actief gebruik openbare ruimte.

3. Wordt 'dorps' niet teveel gezien als contramal voor de stad?

Het dorp is alles wat de stad niet is: niet druk, niet dominant, niet sterk, niet specifiek. En het heeft ruimte. Zo'n contramal-identiteit komt de stad wel goed uit: stedelijke 'leftovers' verdwijnen over de stadsgrenzen. Het niet-stedelijk gebied laat zich de kaas van het brood eten.

4. Voor wie leg je een Omgevingsvisie vast: de huidige of toekomstige bewoners?

Je ontwerpt een gebied niet alleen voor de langblijvers, ook voor de kortblijvers. De kortblijvers - en ook de nieuwkomers die lang blijven, bijvoorbeeld de woningverbeteraars die de dure stad verlaten, hebben wisselende motieven om naar de streek te komen. Ze komen in het narratief van 'dorpsheid' terecht, maar er zijn meer rasters denkbaar.

Slotconclusie

De bewonerstevredenheid speelt een grote rol in de meeste visies. Dat is een goed uitgangspunt, maar het is niet genoeg. Er is een behoorlijk **verschil** tussen het **zeggedrag** van woonconsumenten en hun feitelijke **vestigingsgedrag**. Ware bewonersbelangen gaan over meer dan alleen rust en zijn niet perse conserverend van aard.

Het ruimtelijk debat vergt **leiderschap**, van overheid, bedrijfsleven en het 'civic leadership' uit maatschappelijke organisaties. Het vergt ook dat het debat met de inwoners anders gevoerd wordt. Niet vanuit woonwensen - of 'geframede' woonwensen - maar vanuit **helderheid** over de **opgaven** waar de streek voor staat, de **zorgen** die er zijn over de veerkracht, de **scenario's** die zich aandienen en de **noodzaak** om te **innoveren**.

De **Omgevingswet** verschaft daartoe de ruimte. Goed benutten van de mogelijkheden van de Omgevingswet zou een begin kunnen worden van wat de Duin- en Bollenstreek uiteindelijk moet worden: **een Slimme Streek**.

